

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ศราวุฒิ วิสาพรหม. (2562). เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทย สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. มหาสารคาม : โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการ. 205 หน้า

วนิดา เสาธิตมา *

หนังสือเรื่อง เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เขียนโดย ศราวุฒิ วิสาพรหม อาจารย์ประจำวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตีพิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ 2562 หนังสือเล่มนี้ต้องการอธิบายบทบาทรัฐกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย รวมถึงเศรษฐกิจการเมืองที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเศรษฐกิจนอกกฎหมาย บริบทความเปลี่ยนแปลง และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นตัวแสดงต่างๆ ทั้งรัฐไทย กองทัพญี่ปุ่น พ่อค้าไทย พ่อค้าจีน และคนธรรมดาสามัญ โดยใช้วิธีการศึกษาอันหลากหลาย อาทิ การวิจัยทางรัฐศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองและการศึกษาตัวบทกฎหมายจำนวนมากที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ประกอบไปด้วย บทนำ บทที่ 1 แนวคิดเศรษฐกิจนอกกฎหมายกับการใช้ศึกษาสังคมการเมืองไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง บทที่ 2 รัฐไทยหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475 - สงครามโลกครั้งที่สองกับการควบคุมเศรษฐกิจและสังคม บทที่ 3 กิจกรรมเศรษฐกิจนอกกฎหมายช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง บทที่ 4 บทสรุป และภาคผนวก ซึ่งเนื้อหาในแต่ละบทมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

* ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการ “แนวความคิดเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร : กรณีประเด็นการกระจายอำนาจ, การจัดโครงสร้าง และการปฏิบัติงานที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระหว่าง พ.ศ. 2475 – 2519”

บทนำ เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนหนังสือได้ทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และสงครามโลกครั้งที่สองในไทย แต่อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้เขียนหนังสือกลับเห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่สองในไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในกรอบการศึกษาเกี่ยวกับชนชั้นนำ และขาดการกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรคนธรรมดา และถึงแม้จะมีผลงานทางวิชาการที่อธิบายเรื่องนี้ อยู่บ้าง แต่ก็เป็นการนำเสนอในขอบเขตพื้นที่หนึ่งๆ เท่านั้น และยังขาดการนำเสนอในภาพรวมของสังคมไทย

บทที่ 1 เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนหนังสือได้อธิบายถึงแนวคิดเศรษฐกิจนอกกฎหมายซึ่งมาจากกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์การเมือง ผู้เขียนหนังสือเห็นว่าการใช้แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้วิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้ แต่ถึงกระนั้นก็ตามผู้เขียนหนังสือกลับชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีผลงานวิจัยที่อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการเศรษฐกิจเชิงมหภาคของไทยได้อย่างครอบคลุมตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2390 จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สองก็ตาม แต่งานดังกล่าวไม่ได้ อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมืองและผลกระทบต่อสังคมเท่าที่ควร อีกทั้งแนวคิดดังกล่าวนี้ถูกจัดว่าเป็นเศรษฐกิจภาคส่วนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคนหลายกลุ่ม ดังนั้นแนวคิดเศรษฐกิจนอกกฎหมายคงจะช่วยอุดช่องว่างและเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปได้

บทที่ 2 เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนหนังสือได้นำเสนอถึงความสำคัญบทบาทของรัฐบาลที่เข้ามาควบคุมเศรษฐกิจและสังคมในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โดยได้กำหนดข้อห้ามต่างๆ ผ่านตัวบทกฎหมาย ส่งผลทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายต่อหลายเรื่องเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เพราะความหมายของเศรษฐกิจนอกกฎหมายได้ขยายขอบเขตกว้างขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนหนังสือยังได้นำเสนอข้อมูลสินค้าที่ถูกประกาศเป็นสินค้าควบคุมทั้งในประเทศและสินค้าส่งออก(นำเข้า) โดยรูปแบบการนำเสนอข้อมูลเป็นการนำเสนอผ่านรูปแบบตารางที่มีการจัดและแบ่งหมวดหมู่ประเภทสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคไว้เป็นอย่างดี สินค้าที่ถูกประกาศเป็นสินค้าควบคุมมีตั้งแต่ของใช้ในชีวิตประจำวันไปจนถึงสินค้าที่ไม่มีความจำเป็น (เช่น แร่อัญมณี) อีกทั้งผู้เขียนหนังสือได้นำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงผ่านกฎหมายฉบับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสินค้าในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โดยในกฎหมายแต่ละฉบับได้มีการระบุโทษตั้งแต่การปรับไปจนถึงประหารชีวิต ซึ่งการเพิ่มระดับความรุนแรงของโทษของโทษที่เพิ่มขึ้น โดยสะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจนอกกฎหมายในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากการนำเสนอข้อมูลขั้นต้นที่ปรากฏในตัวบทกฎหมายแล้ว ผู้เขียนหนังสือยังได้ยกตัวอย่างผลงานที่ศึกษาเกี่ยวกับตลาดมืดในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ผู้เขียนหนังสือมองว่างานดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในเรื่องของการขาดการอธิบายถึงสาเหตุที่มาของตลาดมืด และยังขาดการอธิบายถึงผลสืบเนื่องที่มากพอ

บทที่ 3 เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนหนังสือได้นำเสนอถึงข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกกฎหมาย เช่น ข้อมูลที่ปรากฏผ่านหนังสือพิมพ์รายวันในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โดยผู้เขียนหนังสือได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากการประกาศควบคุมสินค้าว่ามีผลกระทบต่อราษฎรคนธรรมดาสามัญอย่างไรบ้าง ผ่านการนำข้อมูลที่ปรากฏผ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ดังที่ได้กล่าวไปมาประกอบ แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนหนังสือมองว่าสงครามโลกครั้งที่สองได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อสังคมและการเมืองไทย ทั้งในแง่ของการเกิดการสร้างงานและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับคนหลายกลุ่ม แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามสงครามโลกครั้งที่สองยังส่งผลกระทบต่อเรื่องเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของราษฎรที่ไม่อาจแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว และยังส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางการเมืองของไทยที่ยังคงทิ้งมรดกมาถึงทุกวันนี้

บทที่ 4 ผู้เขียนหนังสือได้สรุปเนื้อหาเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจและมองเห็นภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐไทยที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการควบคุมเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งผู้เขียนหนังสือยังได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของหนังสือเล่มนี้ กล่าวคือยังมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูลตามหลักเศรษฐศาสตร์(สถิติ) เนื่องจากขอบเขตด้านเวลาการศึกษาเป็นช่วงเวลาในอดีตจึงยังไม่มีการจัดการกับข้อมูล นอกจากนี้ผู้เขียนหนังสือยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าหากขยายขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น รวมถึงการนำเอาแนวคิดไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาทุกช่วงอดีต ก็น่าจะทำให้เห็นตัวแสดงอีกหลายตัวในพื้นที่ประวัติศาสตร์สังคมไทยมากยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้จะทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ที่สะท้อนผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ นอกจากนี้ยังมีตัวแสดงอื่นๆ ที่เข้ามามีบทบาท ทั้งตัวแสดงในระดับล่าง ระดับกลาง ไปจนถึงชนชั้นนำในประเทศ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการพยายามผนวกรวมรัฐไทยเข้ากับสถานการณ์อันส่งผลกระทบอย่างมากต่อโครงสร้างทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การเน้นถึงการศึกษาและให้ความสำคัญต่อคนธรรมดาสามัญที่ถูกกลืนต่อผลกระทบดังกล่าว อีกทั้งยังเน้นให้เห็นถึงความสำคัญบทบาทของรัฐไทยที่ได้ขยายขอบเขตอำนาจเข้ามาควบคุมและจัดการการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในประเทศ ซึ่งแน่นอนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อราษฎรคนธรรมดาสามัญในประเทศ โดยหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนหนังสือได้ใช้วิธีการศึกษาที่หลากหลาย ประกอบกับการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏผ่านเอกสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์รายวัน และตัวบทกฎหมาย นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนเกิดเป็นหนังสือเล่มนี้

แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจารณ์มองว่าผู้เขียนหนังสือยังมีข้อขัดแย้งในการทำการศึกษางานชิ้นนี้ เนื่องจากผู้เขียนหนังสือได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของราษฎรคนธรรมดาสามัญผู้ได้รับผลกระทบและถูกละเลย แต่ในทางกลับกันผู้เขียนหนังสือก็ได้ลดหย่อนความสำคัญของบทบาทรัฐไทยลงไปแต่อย่าง

ใด ซึ่งสิ่งนี้ทำให้เห็นว่าถึงแม้ผู้เขียนหนังสือจะพยายามนำเสนอข้อมูลประเด็นผลกระทบของราชวร
คนธรรมดาสามัญ แต่ผู้เขียนหนังสือก็มีอาจจะเลยความสำคัญของบทบาทรัฐไทยอันเป็นตัวแสดง
สำคัญทางประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง อาจกล่าวได้ว่าทุกตัวแสดงที่ปรากฏบนพื้นที่
ทางประวัติศาสตร์นั้นมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันอย่างปฏิเสธไม่ได้

ถึงแม้หนังสือเล่มนี้จะมีข้อขัดแย้งกันเองอยู่บ้างและยังมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลทางสถิติ
ตามที่คุณเขียนหนังสือได้กล่าวไป แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้ว่าวิจารณ์มองว่าเมื่อเปรียบเทียบกับจุดเด่นของหนังสือ
เล่มนี้แล้ว ผนวกกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของผู้เขียนหนังสือเป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นงานที่เป็น
ประโยชน์และทรงคุณค่าทางวิชาการอย่างยิ่ง ดังนั้นข้อจำกัดในงานชิ้นนี้ก็อาจทำให้คุณค่าของ
หนังสือเล่มนี้ลดลงแต่อย่างไร